

๗๒. ความสุข ตอนที่ ๑

สุภีร์ ทุมทอง

๔ มิถุนายน ๒๕๕๗

ความสุข

มา ภิกขเว ปุณฺณานํ ภายิตถ, สุขเสตํ ภิกขเว
อธฺวจนํ อธิจฺจสฺส กนฺตสฺส ปิยสฺส มนาปสฺส,
ยทิทํ ปุณฺณานิ.

(ขุ.อิติ. ๒๕/๒๒ เมตตสูตร)

ความสุข

ตสฺสึเม ปญฺจ นีวรณฺเน ปหีนฺเ อตฺตนิ สมนุปสฺสโต
ปาโมชฺชํ ชายติ, ปมุทิตสฺส ปีติ ชายติ, ปีติมนสฺส
กาโย ปสฺสมภติ, ปสฺสทฺธกาโย สุขํ ปฐฺสํเวเทติ,
สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ.

(ที.ส. ๙/๒๒๕ สามัญญผลสูตร)

ความสุข

ซีฆจฺฉา ปรมมา โรคา
เอตํ ฌตฺวา ยถาภูตํ
(ขุ.ธ. ๒๕/๒๐๓)

สงฺขารา ปรมมา ทุกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

อาโรคฺยปรมมา ลาภา
วิสุตฺตาสา ปรมมา ฌาติ
(ขุ.ธ. ๒๕/๒๐๔)

สนฺตฺตฺถึ ปรมํ ฌนํ
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.

ความสุข

มยุหฺมปิ โข ราชกุมาร ปุพฺเพว สมฺโพธา
อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสฺตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ
“น โข สุขเณ สุขํ อธิคนฺตพฺพํ,
ทุกฺเขน โข สุขํ อธิคนฺตพฺพนฺ’ติ.
(ม.ม. ๑๓/๓๒๗ โพธิราชกุมารสูตร)

ความสุข

ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร เอตทโหสิ “อภิชานามิ โข ปนํหํ
ปีตุ สกฺกสฺส กมฺมนฺเต สีตาย ชมฺพุฉายาย นิสินฺโน
วิวิจฺเจว กามเหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์
วิเวกขํ **ปีติสุขํ** ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตา.
สียา นุ โข เอโสสมคฺโค โปธายา”ติ ? ตสฺส มยฺหํ ราชกุมาร
สตานุสาริ วิญฺญาณํ อโหสิ “**เอเสว มคฺโค โปธายา**”ติ.

(ม.ม. ๑๓/๓๓๕ โพธิราชกุมารสูตร)

ความสุข

๑. สภาวะและประเภทของความสุข
๒. ความสำคัญของความสุข
๓. วิธีพัฒนาความสุข

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๖๕] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว?

คิหิสุขญจ ปพฺพชิตสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ ปพฺพชิตสุขนฺติ.(๑)

[๖๖] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

กามสุขญจ เนกขมฺมสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ เนกขมฺมสุขนฺติ. (๒)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๒๗] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

อุปธิสุขญจ นิรูปธิสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ นิรูปธิสุขนฺติ. (๓)

[๒๘] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สาสวสุขญจ อนาสวสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ อนาสวสุขนฺติ. (๔)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๖๙] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สามิสฺสจ สุขํ นีรามิสฺสจ สุขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสฺสํ ทฺวินฺนํ สุขานํ ยทิตฺถํ นีรามิสฺสํ สุขนฺตติ. (๕)

[๗๐] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

อริยสุขญฺจ อนริยสุขญฺจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสฺสํ ทฺวินฺนํ สุขานํ ยทิตฺถํ อริยสุขนฺตติ. (๖)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๗๑] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

กายิกกฺขจ สุขํ เจตสิกกฺขจ สุขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทฺวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ เจตสิกํ สุขนฺตฺติ. (๗)

[๗๒] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สปปปีตีกกฺขจ สุขํ นิปปปีตีกกฺขจ สุขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทฺวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ นิปปปีตีกํ สุขนฺตฺติ. (๘)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๗๓] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สาตสุขญจ อูปะกัชาสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคัคคิ ภิกขเว อิมัสสิ ทวินุณฺโณ สุขานํ ยทิตฺถิ อูปะกัชาสุขนฺตติ. (๙)

[๗๔] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สมาธิสุขญจ อสมาธิสุขญจ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคัคคิ ภิกขเว อิมัสสิ ทวินุณฺโณ สุขานํ ยทิตฺถิ สมาธิสุขนฺตติ. (๑๐)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๗๕] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ?

สปปิตติการมมณญจ สุขํ นิปปีติการมมณญจ สุขํ.

อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิตฺถํ

นิปปีติการมมณํ สุขนฺตฺติ. (๑๑)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

[๗๖] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ? **สาตารมมณฺญจ สุขํ**
อุเปกฺขารมมณฺญจ สุขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ อุเปกฺขารมมณฺํ สุขนฺติ.(๑๒)

[๗๗] เทวมานิ ภิกขเว สุขานิ. กตมานิ เทว ? **รูปารมมณฺญจ สุขํ**
อรูปารมมณฺญจ สุขํ. อิมานิ โข ภิกขเว เทว สุขานิ.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อิมสํ ทวินฺนํ สุขานํ ยทิทํ อรูปารมมณฺํ สุขนฺติ. (๑๓)

(อ.ทุก. ๒๐ สุขวรรค)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อตุถิ สามีส์ สุขั,

อตุถิ นีรามีส์ สุขั,

อตุถิ นีรามีสา นีรามีสตรั สุขั,

(สั.สพ. ๑๘/๒๗๙ นีรามีสสุตร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

ปลุจิม อานนท กามคุณา. กตเม ปลุจ? จกขุวิณเณยยา
รฐปา อัญจา กนฺตา มนาปา ปียรฐปา กามุปลสญหิตา รชนียา,
อิม โข อานนท ปลุจ กามคุณา.

ยํ โข อานนท อิม ปลุจ กามคุณे ปฏิจจ
อุปฺปชชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อิทํ วุจจติ **กามสุขํ**. (๑)

(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญจกัณฺคสูตร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

เย โข อานนท เอวံ วเทยฺยํ “เอตํ ปรมํ สนฺตํ สุขํ
โสมนสฺสํ ปฏิสฺสเวเทนฺตี”ติ,
อิทํ เนสาหํ นานุชานามิ. ตํ กิสฺส เหตุ? อตฺถานนท
เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรญฺจ ปณฺีตตรญฺจ.
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

กตมฺยจฺานนฺท เอตมฺหา สุขฺา อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ
ปณฺีตตรณฺจ?

อิธานนฺท ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสเสหิ ฌมฺเมหิ
สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปีตีสุขํ **ปจฺมชฺณมานํ** อุปสมฺปชฺช
วิหฺรติ, อิทํ โข อานนฺท เอตมฺหา สุขฺา อณฺณํ สุขํ
อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ. (๒)

(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ วิตกุกิจารานํ รูปสมา อชฌตตํ
สมปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาवं อวิตกํ อวิจารณ์
สมาธิขํ ปีตีสุขํ **ทุตติยชฌมานํ** อุปสมปชช วิหริตี,
อิทํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา อณฺณํ สุขํ
อภิกุกนตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ. (๓)

(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ ปัตติยา จ วิราคา อุเปกขโก จ วิหริตี
สโต จ สมปชาโน, สุขญจ กายေန ปฏิสเวเทตี,
ยนฺตํ อริยา อัจจิกขนฺตี “อุเปกขโก สติมา สุขวิหารี” ตี,
ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตี, อิทํ โข อานนุท
เอตมฺหา สุขา อญฺญํ สุขํ อภิกกนฺตตรญจ ปณฺีตตรญจ.(๔)
(สํ.สพฺพ. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา
ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา
อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสตีปาริสฺสุทฺธิ จตฺตถฺชฌมานํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อิทํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ. (๕)

(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมตฺกุกมา
ปฏฺฐิสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา
“อนนฺโต อากาโส”ติ **อากาसानญายตนํ**
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อิหํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรญฺจ ปณฺีตตรญฺจ. (๖)
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สพฺพโส อากาसानญฺจายตนํ
สมตฺติกกมฺม “อนนฺตํ วิญญาณนุ” ติ วิญญาณญฺจายตนํ
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อิหํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรญฺจ ปณฺีตตรญฺจ. (๗)
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สพฺพโส วิญญาณญายตนํ
สมตฺตีกุมฺม “นตฺถิ กิณฺจี้”ติ **อาภิณฺจญฺายตนํ**
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, อิหํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อญฺญํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรญฺจ ปณฺีตตรญฺจ. (๘)
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัณฺคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สัพพะโส อากิญจัญญายตนํ
สมตีกกมม **เนวสญญานาสญญายตนํ** อุปสมุปชช
วิหริตี, อิหํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อญญํ สุขํ อภิกกนฺตตรญจ ปณฺีตตรญจ. (๙)
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

อิธานนุท ภิกขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญาตํ
สมตฺกุกมฺม **สญฺญาเวทยิตฺถโร** อุปสมฺปชฺช
วิหฺรตี. อิหํ โข อานนุท เอตมฺหา สุขา
อณฺณํ สุขํ อภิกฺกนฺตตรณฺจ ปณฺีตตรณฺจ. (๑๐)
(สํ.สพฺา. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

จํา โข ปเนตํ อานนท วิชชติ, ยํ อณฺณติตฺติยา ปรีพฺพาชกา
เอวํ วเทยฺยํ “สณฺณาเวทยิตฺติโรธํ สมฺโน โคตโม อาห,
ตณฺจ สุขสฺมึ ปณฺณเปตฺติ, ตยิทํ กิํสุ, ตยิทํ กถํสุ”ติ. เอวํวาที
โน อานนท อณฺณติตฺติยา ปรีพฺพาชกา เอวมสฺสุ วจนียา
“น โข อาวุโส ภควา สุขณฺเณว เวทนํ สนฺธาย สุขสฺมึ
ปณฺณเปตฺติ, ยตถ ยตถาวุโส สุขํ อุปลพฺภติ ยหิํ ยหิํ สุขํ,
ตํ ตํ ตถาคโตะ สุขสฺมึ ปณฺณเปตฺตี”ติ.

(สํ.สพฺพ. ๑๘/๒๖๗ ปญฺจกัํคสุตฺร)

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

สรุป ตัวความสุข

สภาวะ คือ เวทนา กับ นิพพาน

(๑) เวทียิตสุข

(๒) อเวทียิตสุข

๑. สภาวะและประเภทของความสุข

ติสฺสโส อีมา ภิกฺขุ เวทนา วุตฺตา มยา สุขา เวทนา, ทุกฺขา เวทนา
อทุกฺขมสุขา เวทนา, อีมา ติสฺสโส เวทนา วุตฺตา มยา.

วุตฺตํ โข ปเนตฺ ภิกฺขุ มยา “ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตฺ, ตํ ทุกฺขสมินฺ”ติ.

ตํ โข ปเนตฺ ภิกฺขุ มยา สงฺขารานํเยว อนิจฺจตํ สนฺธาย ภาสิตํ

“ยงฺกิลฺลิจิ เวทยิตฺ, ตํ ทุกฺขสมินฺ”ติ. ตํ โข ปเนตฺ ภิกฺขุ มยา

สงฺขารานํเยว ขยธมฺมตํ ... วยธมฺมตํ ... วิกฺราธมฺมตํ ...

นิโรธธมฺมตํ ... วิปริณามธมฺมตํ ...

(สํ.สพฺพ. ๑๘/๒๕๙ รโหคตสุตฺร)

สวัสดีครับ